

заготівельні кооперативи, оптові та роздрібні торговці, так і фінансово-кредитні установи та підприємства матеріально-технічного постачання.

Література

1. Бондаренко В. М. Розвиток ефективного виробництва молока та його переробка в Україні / В. М. Бондаренко // Економіка АПК. – 2008 - №5. – С. 61 – 64.
2. Довжик О. О. Економічний механізм підвищення ефективності молочного скотарства в Україні / Щ. Щ. Довжик // Вісник ХНАУ: Серія: «Економіка АПК і природокористування». – 2007. – №6. – С. 250–260.
3. Васильчак С. В. Формування та розвиток регіонального ринку молока і молочних продуктів // Васильчак С. В. Монографія. – Львів: НВФ «Українські технології», 2005. – 240 с.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2015

УДК 331.102.344.330.341.1

Теребух А. А., д. е. н., доц. ©

НУ «Львівська політехніка»

Захарчин Р. М., к. е. н., доц.

Львівський інститут економіки і туризму

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Висвітлено особливості та проблемні аспекти управління інтелектуальним капіталом в умовах сучасних викликів. Запропоновано поєднання функціонального і процесного підходів до управління інтелектуальним капіталом. Акцентовано на об'єктивному оцінюванні інтелектуального капіталу організації.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, оцінка інтелектуального капіталу, інтелектуальна міграція, економіка знань.

УДК 331.102.344.330.341.1

Теребух А.А., д. э. н., доц.

НУ «Львівська політехніка»

Захарчин Р.М., к. э. н., доц.

Львовский институт экономики и туризма

УПРАВЛЕНИЕ ИНТЕЛЕКТУАЛЬНЫМ КАПИТАЛОМ ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ВЫЗОВОВ

Освещены особенности и проблемные аспекты управления интеллектуальным капиталом в условиях современных вызовов. Предложено синтез функционального и процессного подходов к управлению интеллектуальным капиталом. Акцентировано на объективной оценке интеллектуального капитала организации.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, оценка интеллектуального капитала, интеллектуальная миграция, экономика знаний.

UDC 331.102.344.330.341.1

Terebukh A.A., DSc in Economics, Assoc. Prof.,
Lviv Polytechnic National University
Zakharchyn R.M., PhD in Economics, Assoc. Prof.,
Lviv Institute of Economics and Tourism

MANAGING INTELLECTUAL CAPITAL OF THE ORGANIZATION IN CURRENT CHALLENGES CONDITIONS

The article deals with the peculiarities and problematic aspects of organization's intellectual capital in terms of the current challenges. A combination of managerial functional and processing approaches of intellectual capital is suggested. Objective assessment of the organization's intellectual capital is accented.

Key words: *intellectual capital, intellectual capital assessment, migration of intellectual capital, knowledge economics.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення більшість країн формують стратегію розвитку економіки знань, основою якої є не матеріальна, а інтелектуальна складова і на перший план виходить здатність нації підвищувати якість людського капіталу, створювати нові знання, надавати їм комерційної сили і втілювати у реальність.

Інтелектуалізація суспільства безпосередньо впливає на інтелектуалізацію всіх бізнес-процесів організації, в тому числі, й управління, що, своєю чергою, зумовлює необхідність пошуку інноваційного механізму, здатного підвищити інтелектуальну синергію.

Однак, відмічаємо, що сьогодні відсутня узгоджена та системна робота всіх служб суб'єктів господарювання в напрямку підвищення ефективності використання інтелектуального капіталу та стратегічному моделюванні їхнього організаційного розвитку із врахуванням глобалізаційних процесів та сучасних тенденцій, що підсилює актуальність зазначеної проблематики і вимагає свого першочергового вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтелектуальний капітал належить до числа тих категорій, які перебувають постійно в полі зору багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Дослідники наполегливо уточнюють зміст і сутність цієї категорії, надаючи їй різного звучання залежно від часу дослідження, пріоритетних викликів, особистісного сприйняття і розуміння сучасних процесів інтелектуалізації суспільства. Зокрема, інтелектуальний капітал трактують через призму авансової інтелектуальної власності, що під час свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової власності [2] або як знання, яке може конвертуватись у вартість [13]. Найчастіше інтелектуальний капітал сутнісно пов'язують із існуючими активами підприємства, інтелектуальними ресурсами [1; 7]

Багато дискусій науковий світ приділяє структуризації інтелектуального капіталу [6; 13], формуванню, оцінюванню та використанню цього капіталу [4; 14] та його розгляду через призму інноваційної праці [6; 12] і якість управління людськими ресурсами [8].

Концептуальні засади та теоретико-методологічні основи дослідження інтелектуального капіталу в знаннєвомісткій економіці достатньо ґрунтовно висвітлено у працях вітчизняних науковців [3, 9, 10]. Опосередковано зв'язок управління інтелектуальним капіталом через цикли господарської діяльності суб'єктів господарювання відображено у авторській монографії [11], а роль освітньої сфери у формуванні інтелектуального працівника висвітлено у монографії [5].

Незважаючи на серйозне представництво окресленої проблематики у науковому полі, залишаються нерозкритими деякі частини загальної проблеми, а сучасні виклики зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до управління інтелектуальним капіталом, керуючись принципом системності й комплексності дослідження.

Мета статті полягає у висвітленні проблемних аспектів управління інтелектуальним капіталом в умовах сучасних викликів. Важливим моментом у цьому контексті є обґрунтування доцільності використання функціонально-процесного підходу до управління інтелектуальним капіталом організації.

Виклад основного матеріалу. В умовах глобалізації, удосконалювання інформаційно-комунікаційних систем, формування високих технологічних укладів із інтелектуальним наповненням різко зростає потреба в перегляді застарілих методів управління й організації. З огляду на це, актуалізується проблема пошуку нових підходів до управління інтелектуальним капіталом. Нові методи управління, які пропонуються теоретиками, і реалізуються в практичній площині, тісно пов'язані з формуванням економіки знань та дією сучасних зовнішніх і, відповідно як наслідок, внутрішніх чинників.

Виділимо основні проблемні аспекти в управлінні інтелектуальним капіталом, зумовлені впливом зовнішніх і внутрішніх чинників:

- об'єктивна оцінка інтелектуального капіталу;
- утримання носіїв інтелектуального капіталу в межах України через значну міграцію;
- мотивування носіїв інтелектуального капіталу;
- зміцнення і планування розвитку інтелектуального капіталу;
- підвищення ефективності використання інтелектуального капіталу;
- забезпечення синергетичного ефекту від використання інтелектуального капіталу з метою підвищення конкурентоспроможності організації;
- дотримання принципу системності в реалізації інтелектуального капіталу.

Перелічені проблеми мають багатогранний характер і вирішувати їх потрібно системно, виходячи із розуміння суті цієї категорії. Інтелектуальний капітал ми розуміємо як сукупність корпоративних знань, інформації, досвіду, організаційних можливостей, інформаційних ресурсів, які можна конвертувати у вартість для створення нового блага і забезпечення конкурентоспроможності організації.

Об'єктивна оцінка інтелектуального капіталу – це важливе завдання, на якому треба зосереджуватися постійно, оскільки від величини цього капіталу, крім всього іншого, залежить також інвестиційна привабливість організації. Науковці пропонують різні методики й методи оцінювання інтелектуального капіталу, які можна по-різному групувати. Ми не задаємося ціллю висвітлювати ці методи, зауважимо, що найчастіше інтелектуальний капітал пропонують визначати за допомогою коефіцієнта Тобіна, який відображає відношення ринкової ціни організації до ціни заміщення її реальних активів. Серед інших методів виділяємо метод, який запропонував К.-Е. Свейбі у 1997 році для потреб моніторингу нематеріальних активів. На думку автора, єдиним джерелом отримання прибутку є людський капітал, зусилля якого відображаються у структурі внутрішніх і зовнішніх ресурсів організації. Метод передбачає три групи показників: внутрішньо-структурні показники, зовнішньо-структурні показники та індивідуальні компетентнісні показники. Кожна група показників відображає різний стан функціонування організації, тобто, є показники, що стосуються зростання,

регенерації, ефективності та стабільності організації. Однак, вибір цих показників має частково суб'єктивний характер, оскільки ґрунтується на суб'єктивних думках аналітиків, тобто, для аналізу можна підбирати показники, які будуть вигідними певному колу зацікавлених осіб чи організацій [14].

На нашу думку, доцільно оцінювати інтелектуальний капітал за допомогою інтегрального показника, який буде враховувати основні показники усіх складових інтелектуального капіталу і поєднувати як кількісні, так і якісні параметри, оскільки інтелектуальний капітал породжує мультиплікативний ефект стосовно інших видів капіталу, впливаючи на рівень ефективності їхнього використання.

Утримання носіїв інтелектуального капіталу в межах України актуалізується особливо сьогодні, коли спостерігаємо значну інтелектуальну міграцію, її прямо залежить від ефективної мотиваційної політики, спрямованої на підтримання і розвиток вітчизняної науки та освіти. Однак «чимало питань фінансового забезпечення сфери науки як теоретичного, так і прикладного характеру залишаються не розробленими і не відображають глибини проблеми занепаду національної наукової сфери як першооснови інтелектуалізації суспільства» [10, с. 159].

З метою ефективного використання інтелектуального капіталу необхідно приймати такі господарські й управлінські рішення, які б виходили із сучасних викликів і забезпечували конкурентні переваги завдяки використанню інтелектуального потенціалу організації.

Ми пропонуємо два підходи до управління інтелектуальним капіталом, по-перше, через функції управління і, по-друге, через розгляд управління як процесу.

Щодо першого підходу, то класично прийнято брати до уваги такі основні функції управління, як планування, організування, мотивування, аналізування, регулювання, контроль.

Планування інтелектуального капіталу пов'язане із плануванням розвитку персоналу. Тут ми стикаємося ще із проблемою іншого порядку – передачі відповідних знань, досвіду, навиків у процесі взаємодії персоналу організації. Виникають питання щодо оцінювання методів навчання та розвитку персоналу та методів оцінювання ефективності навчання. Це проблема комплексного характеру. Якщо говоримо про розвиток персоналу і, як наслідок, зміцнення інтелектуального капіталу, то він повинен відбуватися синхронно до вимог і потреб ринку праці.

Функція мотивування в управлінні інтелектуальним капіталом спрямована на підвищення ступеня свободи вибору сфери застосування своїх здібностей і праці, трансформацію поглядів на персонал, тобто, відхід від трактування персоналу через призму витратної складової до розгляду персоналу як активів організації. Такий підхід переконує менеджерів інвестувати у розвиток персоналу як важливий актив організації. Ця функція безпосередньо пов'язана із людським капіталом, який є однією із складових інтелектуального капіталу, а мотиваційний механізм є сукупністю багатьох елементів: економічних, організаційних, соціальних, правових.

Функція аналізування спрямована на оцінювання стану та рівня використання інтелектуального капіталу організації, причому, враховуючи усі складові: людський капітал, організаційний, споживчий. Регулювання й контролювання спрямовані на відстежування негативних тенденцій, пов'язаних із відходом інтелектуального ресурсу, зокрема, людського, через певні причини, над якими необхідно постійно працювати. Недостатнє мотивування та відсутність умов

для розвитку персоналу є однією із причин інтелектуальної міграції і ця проблема повинна мати вирішення як на рівні кожної організації, так і державному рівні.

Щодо другого підходу, то, насамперед, при розгляді управління інтелектуальним капіталом як процесу, доцільно виділити принципи управління цим процесом, етапи управління та інструментарій і управлінські технології. Основними принципами управління інтелектуальним капіталом є принцип системності й прозорості, комплексності, оперативності, синхронізації узгодження й підпорядкування усіх регулювальних впливів одній меті. Інструментарій та управлінські технології повинні відображатися в стратегії управління інтелектуальним капіталом або в стратегії управління знаннями організації. Мета стратегії полягає в спрямуванні зусиль вищого менеджменту на створення нової вартості, яка буде реалізована в продуктах, персоналі, нових технологіях і процесах.

Обидва підходи необхідно розглядати в контексті сучасних викликів, серед яких на чільному місці є інтелектуалізація суспільства взагалі та побудова економіки знань. Доцільно говорити про стратегічне управління інтелектуальним капіталом в контексті формування стратегії розвитку організації, а тактичні завдання управління треба корегувати відповідно до поточної ситуації в економіці, суспільстві, міжнародній арені, екології та інших сферах функціонування організації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах сьогодення основною цінністю, яка забезпечує стійкі конкурентні переваги на ринку є інтелектуальний капітал, який в ієрархічному ряді нематеріальних активів посідає чільне місце. З огляду на це, стратегія розвитку кожної організації повинна ґрунтуватися на знаннях і спрямовуватися на забезпечення відкритості доступу до знань, їх поширення і використання з метою трансформації нематеріальних активів у матеріальні здобутки.

Під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників постає завдання поєднання функціонального (через функції управління) і процесного підходів до управління інтелектуальним капіталом організації. Серед важливих завдань управління персоналом виділяємо об'єктивне оцінювання рівня інтелектуального капіталу, формування ефективної мотиваційної політики, яка б стимулювала носіїв капіталу, а також розроблення стратегії управління інтелектуальним капіталом.

Подальші дослідження доцільно спрямовувати на формування методології стратегічного управління інтелектуальним капіталом організації в контексті інтелектуалізації суспільства та партнерського діалогу між наукою, освітою й практикою.

Література

1. Бенсік А., Богнар К. Критерії успіху діяльності організації, яка базується на знаннях, або необхідність зміни стилю управління. / А. Бенсік, К. Богнар // Проблеми та перспективи управління в економіці, – 2007, № 2, – С. 50–59.
2. Бутнік-Сіверський О. Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект // Інтелектуальний капітал – 2002. – № 1 – С.16–27.
3. Вовканич С. Й. Теоретико-методологічні основи дослідження людського та інтелектуального капіталу в знанневомісткій економіці: концептуалізація понять / С. Й. Вовканич, Л. К. Семів // Регіональна економіка. – 2007. – № 4. – с. 7–19.
4. Гавкалова Н. Л. Формування та використання інтелектуального капіталу. Наукове видання / Н. Л. Гавкалова – Харків: Вид. ХНЕЦ, 2006. – 252 с.

5. Захарчин Р. М. Професійно-освітня діяльність вищого навчального закладу на інноваційній основі: Монографія / Р. М. Захарчин // Львів: Ліга –Прес, 2014. – 238 с.
6. Колот А. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2007. – №4. – С. 4–9.
7. Петренко В. П. Інтелектуальні ресурси соціально-економічних систем: аспекти інноваційного управління: монографія / В. П. Петренко // Івано-Франківськ: ПП «Курилюк В. Д.» 2—9.-196с.
8. Нагара М. Б. Підхід до оцінювання якості управління людськими ресурсами на підприємствах / М. Б. Нагара // наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. Вип.19. – Кіровоград: КНТУ, 2011. – С.144–150.
9. Ревуцька Н. В. Формування концепції інтелектуалізації бізнесу в сучасній парадигмі управління // Формування ринкової економіки: Збірник наук. праць. – Спец. Випуск: Економіка підприємства: теорія і практика. – Ч. II. – К.: КНЕУ, 2008. – С. 543–548.
10. Ситник Й. С. Теоретико-методологічні засади інтелектуалізації систем менеджменту: монографія // Й. С. Ситник. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 248 с.
11. Терехух А. А. Господарські рішення на промислових підприємствах: формування, реалізація та економічна ефективність: монографія / А. А. Терехух. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – 244 с.
12. Черненко В. Інноваційна праця та мотиваційні основи її розвитку / В. Черненко // Україна: аспекти праці. – 2007. – №6. – С. 30-34.
13. Edvinsson L., Kapitał intelektualny. // L. Edvinsson, M. Malone/ Warszawa, PWN. Warszawa, Difin. – 2002. – 139 с.
14. Clulow V. The Case of a Financial Service Firm. / J. Gerstman, & C. Barry, Journal of European Industrial Training. – 2003. – 203 с.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2015

УДК 637.5:658.8 (477)

Чемерис В. А., к.е.н. доцент, **Душка В. І.**, к.е.н., доцент,
Максим В. Л., к.е.н., асистент©

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ М'ЯСА В УКРАЇНІ

У статті представлено результати дослідження ринку м'яса в Україні. Визначено та проаналізовано основні тенденції в кон'юнктурі ринку м'яса загалом та в окремих його сегментах. Досліджено реальну та потенційну місткість ринків птиці, свинини та яловичини в Україні. Встановлено та проаналізовано найбільш вагомі чинники розвитку досліджуваного ринку. Розраховано потенціал зростання ринку за науково обґрунтованої норми споживання на одну особу. Висвітлено основні структурні зміни пропозиції та фонду споживання за видами м'яса, які відбулися у продовж дослідженого періоду. Проведено економічну оцінку чистого експорту основних видів м'яса в Україні. Досліджено основні складові балансу м'яса та м'ясопродуктів за окремими видами. Представлено та обґрунтовано пропозиції та рекомендації щодо перспектив розвитку ринку м'яса в Україні та окремих його сегментів в умовах негативних соціально-економічних процесів, які відбулися в державі. Визначено пріоритетність нарощування пропозиції м'яса в Україні як одну з основних складових механізму стабілізації цін на ринку та передумов для зростання чистого експорту.

© Чемерис В. А., Душка В. І., Максим В. Л., 2015